

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ

ԵՎ

ՔԵՄՈՆԻՔՍ ԻՆԹԵՐՆԵՅՇՆԼԻ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

ՎՃԻՌՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆ 2002

ASSOCIATION OF JUDGES OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

SPONSORED BY
THE COUNCIL OF EUROPE
AND
CHEMONICS INTERNATIONAL INC.

COLLECTION OF JUDGMENTS
OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Մասնագիտական խմբագիր

YEREVAN 2002

Ալվինա Գյուլումյան
ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ,
ՀՀ դատավորների միության նախագահ

Պատասխանատու խմբագիր

Լիանա Հակոբյան
ՀՀ սահմանադրական դատարանի
աշխատակազմի գլխավոր մասնագետ

Լեզվական խմբագիր

Աիդա Կարապետյան

Ժողովածուի մեջ ընդգրկված վճիռները անգլերենից թարգմանել են.

Լուսինե Պողոսյանը
Մարինա Մխիթարյանը
Սուսաննա Բաղդասարյանը
Կարինե Բալայանը

ՄԱԼՅՈՒՄՆ ԸՆԴԴԵՄ ՉԵՆԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

CASE OF MALHOUS v. CZECH REPUBLIC

(գանգատ թիվ 33071/96)

Դատարանի 2001թ. հունիսի 12-ի
վճիռը

Ստրասբուրգ

Մալիուսն ընդդեմ Չեխիայի Հանրապետության գործով,

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, նիստ գումարելով որպես Մեծ պալատ՝ դատավորների հետևյալ կազմով.

պրն Լ. Վիլդհայեր, *Նախագահ*,
տկն Է. Պալմ,
պրն Բ. Լ. Ռոզակիս,
պրն Ա. Պաստոր Ռիդրիխտ,
պրն Պ. Կ. Ռիս,
տկն Ֆ. Թուլկենս,
տկն Վ. Ստրազնիչկա,
պրն Ս. Բիրսան,
պրն Պ. Լորենզեն,
պրն Կ. Յունգվերտ,
պրն Նիկոլաս Բրատցա,
պրն Ջ. Կասադեվալ,
պրն Մ. Պելլոնպաս,
տկն Յ.Ս. Գրեյ,
տկն Ա. Բ. Բակա,
պրն Ռ. Մարուստե,
տկն Ս. Բոտուչարովա, *դատավորներ*,

ինչպես նաև պրն Մ. դե Սալվիա, իրավախորհրդատու Քարտուղարության համար,

դռնփակ խորհրդակցություն անցկացնելով 2001թ. հունիսի 27-ին,
2001թ. հունիսի 27-ին ընդունեց հետևյալ վճիռը:

ՎԱՐՈՒՅԹԸ

1. Գործը հարուցվել է Չեխիայի քաղաքացի պրն ժան Մալիուսի («դիմող») կողմից Չեխիայի Հանրապետության դեմ՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») նախկին 25-րդ հոդվածի համաձայն, 1996թ. մայիսի 10-ին Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնաժողով («Հանձնաժողով») ներկայացված գանգատի (թիվ 33071/96) հիման վրա: Քանի որ դիմողը նահանգել էր 1998թ. մայիսի 1-ին, Դատարանը թույլ է տվել նրա զարմիկին՝ նշանակված ժառանգ պրն ժան Բուեկին փոխարինել դիմողին:

2. Դիմողին, իսկ այնուհետև նաև պրն Բուեկին, որին տրամադրվել էր իրավաբանական օգնություն, Դատարանում ներկայացնում էր պրն Թոմաս Շոնֆիլդը, որը Պրահայում գործող փաստաբան է: Չեխական կառավարությանը («Կառավարություն») ներկայացնում էր վերջինիս ներկայացուցիչ պրն Էմերիխ Սլավիկը՝ Արդարադատության նախարարությունից:

3. Դիմողը պնդել է, որ իր սեփականատիրական իրավունքների վերականգնման վարույթի ընթացքում խախտվել են իր իրավունքները, և որ ինքն այդ վարույթի ընթացքում զրկված է եղել անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից իր գործի հրապարակային քննության իրավունքից:

4. Գանգատը Դատարան է հանձնվել 1998 թ. նոյեմբերի 1-ին, երբ ուժի մեջ էր մտել Կոնվենցիայի թիվ 11 արձանագրությունը (թիվ 11 արձանագրություն, 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետ):

5. Գանգատը հանձնվել է Դատարանի Երրորդ բաժանմունք (Դատարանի կանոնակարգի 52-րդ կանոնի 1-ին կետ): 1999թ. մայիսի 11-ին այդ բաժանմունքի պալատը՝ հետևյալ դատավորների կազմով՝ պրն Նիկոլաս Բրատցա, պրն Ժ.-Պ. Կոստա, պրն Լ. Լուկադես, պրն Պ. Կ. Ռիս, պրն Կ. Յունգվերտ, տկն Յ. Ս. Գրեվ, պրն Վ. Ֆուրման, պրն Կ. Թրաժա, ինչպես նաև տկն Ս. Դոլե, ընդդատությունը զիջել է Մեծ պալատին. կողմերից որևէ մեկը չի առարկել դրա դեմ (Կոնվենցիայի 30-րդ հոդված և 72-րդ կանոն):

6. Մեծ պալատի կազմը որոշվել է Կոնվենցիայի 27-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերի, ինչպես նաև Դատարանի կանոնակարգի 24-րդ կանոնի համաձայն:

7. Գանգատի ընդունելիության և ըստ էության քննության արդյունքում ընդունված 2000թ. դեկտեմբերի 13-ի որոշմամբ Մեծ պալատը գանգատը հայտարարել է մասամբ ընդունելի՝ այն մասով, որը վերաբերում էր դիմողի՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վրա հիմնված գանգատին՝ այն մասին, որ իր սեփականատիրական իրավունքի վերականգնման վարույթի ընթացքում ինքը զրկված է եղել հրապարակային լսումների հնարավորությունից:

8. Թե պրն Բուեկը, թե Կառավարությունը ներկայացրել են գործի հանգամանքների վերաբերյալ գրավոր բացատրություններ: Քանի որ Մեծ պալատը, խորհրդակցելով կողմերի հետ, որոշել էր, որ գործի ըստ էության լսումների կարիք չկա (Կանոնակարգի 59-րդ կանոնի 2-րդ կետ), կողմերը միմյանց բացատրություններին պատասխանել են գրավոր: Պրն Բուեկը ներկայացրել է Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածին համապատասխան արդարացի բավարարման պահանջ, ինչի կապակցությամբ Կառավարությունը ներկայացրել է իր դիտողությունները:

ՓԱՍՏԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ I. ԳՈՐԾԻ ՀԱՆԳԱՍԱՆՔՆԵՐԸ

9. 1949թ. հունիսին դիմողի հորը պատկանող գյուղատնտեսական հողատարածքները հարկադիր օտարման են ենթարկվել Դոքսիի շրջանային ժողովրդական խորհրդի (Okresni narodni vybor) կողմից՝ Չեխոսլովակիայի Նոր հողային բարեփոխումների մասին թիվ 46/1948 օրենքի («1948 օրենք») հիման վրա: Դիմողի հայրը որևէ փոխհատուցում չէր ստացել: 1957թ. այս հողատարածքների մի մասը, համաձայն 1948թ. օրենքի, սեփականության իրավունքով տրվել է ֆիզիկական անձանց: 1977թ. դիմողի հայրը մահացել է, և վերջինիս գույքի նկատմամբ հաստատվել են դիմողի իրավունքները:

10. Չեխոսլովակիայում կոմունիստական վարչակարգի անկումից հետո 1991թ. հունիսի 24-ին ուժի մեջ է մտել Հողի և գյուղատնտեսական այլ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքների կարգավորման մասին թիվ 229/199 օրենքը («Հողի սեփականության օրենք»): Օրենքը սահմանում էր, որ 1948թ. օրենքն այլևս ուժի մեջ չէ, և որ այդ օրենքի հիման վրա առանց փոխհատուցման օտարված գույքը որոշակի պայմաններով կարող է վերադարձվել նախկին սեփականատիրոջը կամ վերջինիս ժառանգին, եթե այդ գույքը դեռևս գտնվում է պետության կամ իրավաբանական անձի տնօրինության ներքո: Այդուհանդերձ, եթե այդպիսի գույքը սեփականության

իրավունքով հանձնվել է ֆիզիկական անձանց, նախկին սեփականատերերը կամ նրանց ժառանգները, բացառությամբ որոշ դեպքերի, կարող են հավակնել միայն համարժեք այլ գույքի կամ դրամական փոխհատուցման:

11. Հողի սեփականության մասին օրենքի հիման վրա՝ դիմողը իրավունքների վերականգնման համաձայնագիր է կնքել 2 իրավաբանական անձանց հետ (Հռադել Կրալովեի պետական անտառային ձեռնարկություն և Լինի Կրասնա Վեսի գյուղատնտեսական կոոպերատիվ) համապատասխանաբար 1993թ. դեկտեմբերի 10-ին և 1994թ. մայիսի 4-ին: 1994թ. հոկտեմբերի 12-ի երկու որոշումներով Մլադա Բուլեսլավի հողային գրասենյակը («Հողային գրասենյակ») մերժել է իրավունքների վերականգնման համաձայնագրերի հաստատումը: Հիմնվելով Հողի սեփականության մասին օրենքի 32-րդ մասի վրա՝ գտել է, որ հողատարածքների մի մասը հատկացվել է տարբեր սեփականատերերի՝ համաձայն 1948թ. օրենքի, և որ այդ սեփականատերերը, լինելով ֆիզիկական անձինք, ապացուցել են իրենց սեփականության իրավունքը՝ հողահատկացման փաստաթղթերի առկայությամբ: Հողային գրասենյակն իր որոշումներն ընդունել է հետևյալ փաստաթղթերի հիման վրա. դիմողի հոր ժառանգության վերաբերյալ Մլադա Բուլեսլավի նախկին պետական նոտարիատի 1977թ. մայիսի 26-ի որոշումը, դիմողի հոր գույքի բռնագրավման վերաբերյալ Դոքսիի շրջանային ժողովրդական խորհրդի 1949թ. հունիսի 7-ի որոշումը, բռնագրավման դեմ դիմողի հոր հայցի վերաբերյալ վարույթի՝ Լինի տեղական ժողովրդական խորհրդի 1949թ. հունիսի 7-ի արձանագրությունը, Լիբերեկի երկրամասային ժողովրդական խորհրդի 1949 թ. նոյեմբերի 29-ի որոշումը, որով փոփոխությունների է ենթարկվել բռնագրավման մասին որոշումը, քաղվածք Լինիի և Կրասնա Վես շրջաններին վերաբերող հողային մատյանից: Հողային գրասենյակի տրամադրության տակ կար նաև Մլադա Բուլեսլավի հողային ռեգիստրի գրասենյակի կողմից 1994թ. սեպտեմբերի 23-ին ընդունված հողահատկացման փաստաթղթերի պատճենները:

12. Հողային գրասենյակի 1994 թ. սեպտեմբերի 28-ի ծանուցման տեքստից պարզ է դառնում, որ վերջինս նախատեսել էր լսումներ անցկացնել 1994թ. հոկտեմբերի 12-ին, որին հրավիրվել էին դիմողը և նրա փաստաբանը, ինչպես նաև պետական անտառային ձեռնարկության, գյուղատնտեսական կոոպերատիվի և Մլադա Բուլեսլավի հողային ֆոնդի ներկայացուցիչները: Ըստ լսումների արձանագրության՝ միայն դիմողը և պետական անտառային ձեռնարկության ու գյուղատնտեսական կոոպերատիվի ներկայացուցիչներն էին ներկա գտնվել լսմանը: Դիմողը հրաժարվել է այս վարչական վարույթի վերաբերյալ մեկնաբանություններից և չի ստորագրել արձանագրությունը: Երկու իրավաբանական անձանց ներկայացուցիչներն էլ լքել են լսումները նախքան դրանց ավարտը:

13. 1994թ. նոյեմբերի 11-ին դիմողը դիմել է Պրահայի մունիցիպալ դատարան («Մունիցիպալ դատարան») վարչական երկու որոշումների դեմ: Նա պահանջել է ողջ սեփականության վերադարձ՝ վիճարկելով շահագրգիռ ֆիզիկական անձանց կողմից՝ այդ գույքի մի մասի ձեռքբերման փաստի ապացուցված լինելը և պահանջելով հողահատկացման համապատասխան փաստաթղթերին ծանոթանալու հնարավորություն:

14. 1995թ. մայիսի 31-ին Մունիցիպալ դատարանը միավորել է երկու դիմումները և պաշտպանել է 1994թ. հոկտեմբերի 12-ի որոշումները: Դատարանը գտել է, որ Հողային գրասենյակն իրավացիորեն է մերժել գույքը վերադարձնելու վերաբերյալ համաձայնագրերն ամբողջությամբ հաստատելու պահանջը, քանի որ դրանք վերաբերում էին նաև այն գույքին, որը հատկացվել էր ֆիզիկական անձանց, ուստի չէր կարող վերադարձվել սկզբնական սեփականատիրոջը: Վերոհիշյալը հաստատվել է՝ հիմնվելով համապատասխան բոլոր փաստաթղթերի, այդ թվում՝ նաև վարչական գործում առկա՝ հողահատկացման փաստաթղթերի վրա: Դիմողը, ցանկության դեպքում, վարչական վարույթի ընթացքում ունեցել է ցանկացած ժամանակ դրանց

ժանոթանալու հնարավորություն՝ վարչական դատավարության օրենսգրքի 23(1) մասով նախատեսված կարգով: Մունիցիպալ դատարանը որոշել է, որ դիմողի գործով լսումների անհրաժեշտություն չկա, քանի որ փաստերը իրավացիորեն հաստատվել էին վարչական մարմնի կողմից, և իր առջև միայն իրավունքի հարցերն էին: Այս առումով դատարանը վկայակոչել է քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասը:

15. Գործը վերադարձվել էր Յոկոնայի գրասենյակ՝ համաձայն Յոկոնայի սեփականության մասին օրենքի 9 (3) մասի (տե՛ս ստորև՝ կետ 25), որը նոր որոշումը կայացրել է 1995թ. հուլիսի 25-ին: Յոկոնայի գրասենյակը, Մունիցիպալ դատարանի կարծիքին համապատասխան, որն իր համար պարտադիր էր քաղաքացիական դատավարության 250 (R) մասի ուժով, հաստատել էր Դիմողի սեփականության իրավունքները այն հողատարածքների նկատմամբ, որոնք չէին հատկացվել ֆիզիկական անձանց 1948թ. օրենքով: Միևնույն ժամանակ տեղեկացրել է դիմողին, որ վերջինս կարող էր փոխհատուցում ակնկալել Յոկոնայի սեփականության մասին օրենքի 11-րդ կամ 16-րդ հոդվածների համաձայն, այն հողատարածքների փոխարեն, որոնք իրեն չէին կարող վերադարձվել:

16. 1995թ. սեպտեմբերի 14-ին և հոկտեմբերի 15-ին դիմողը սահմանադրական դիմում է ներկայացրել՝ հայտարարելով, *inter alia*, իր սեփականության իրավունքների խախտման մասին, որ իրեն հնարավորություն չի տրվել ներկայացնել հետագա ապացույցները, և որ Մունիցիպալ դատարանը չի տեղեկացրել իրեն 2 գործերի միավորման մասին: Նա վկայակոչել է Դիմարար իրավունքների և ազատությունների խարտիայի 36-րդ և 38-րդ հոդվածները:

17. 1995թ. նոյեմբերի 29-ին Սահմանադրական դատարանը մերժել է դիմողի դիմումը՝ իբրև ակնհայտորեն անհիմն: Դատարանը գտել է, որ Մունիցիպալ դատարանի կողմից դիմողի հայցի քննության ժամանակ չի խախտվել նրա՝ դատական պատշաճ վարույթի սահմանադրական իրավունքը: Հաշվի առնելով վարչական որոշումների դատական վերանայման առանձնահատկությունները՝ Դատարանի գործառույթը սահմանափակված է գործի իրավական վերազնահատմամբ՝ վարչական իշխանությունների կողմից հաստատված փաստերի հիման վրա: Դիմողը չէր վկայակոչել Յոկոնայի գրասենյակի կողմից անտեսված փաստերը և պարզապես անհամաձայնություն հայտնելով Գրասենյակի որոշման հետ, որևէ նշանակալի առարկություն չէր ներկայացրել դրա հաստատած փաստերի դեմ: Ավելին, ըստ Սահմանադրական դատարանի՝ Մունիցիպալ դատարանը չէր խախտել սահմանադրական իրավունքը՝ գործով առանց լսումների որոշում կայացնելով, քանի որ դա, համաձայն քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250(F) մասի, միանգամայն օրինական էր, երբ գործը վերաբերում է միայն իրավունքի հարցերի գնահատմանը:

18. 1998թ. մայիսի 1-ին դիմողը մահացել է: Այնուամենայնիվ, նրա փաստաբանը Յոկոնայի գրասենյակ է ներկայացրել Յոկոնայի սեփականության մասին օրենքի 11(2) մասի համաձայն փոխհատուցման պահանջ՝ այլ հողատարածք հատկացնելու միջոցով: Ըստ Կառավարության այդ պահանջի կապակցությամբ Յոկոնայի գրասենյակը դեռևս որոշում չի կայացրել:

19. 1998թ. հոկտեմբերի 29-ին դիմողի ժառանգության գործով դատական լսումները կասեցվել են Պրահայի երկրորդ շրջանային դատարանի այն եզրակացության հիման վրա, որ դիմողը որևէ գույք չի թողել: Ակնհայտորեն դատարանը տեղյակ չի եղել Յոկոնայի գրասենյակի 1995թ. հուլիսի 25-ի որոշման մասին:

20. 2000թ. փետրվարի 22-ին դիմողի զարմիկը՝ պրն Բուեկը, շրջանային դատարանից պահանջել է վերսկսել ժառանգության գործով լսումները: Նա ներկայացրել է իր հորեղբոր 1998թ. մարտի 22-ի կտակը, որով նա նշանակվում էր բացարձակ ժառանգ, մինչդեռ դիմողի երկու չափահաս երեխաները զրկված էին ժառանգությունից: Ժառանգության վերաբերյալ դատական լսումներն ի վերջո

վերսկսվել են 2000թ. օգոստոսի 21-ին: 2001թ. մարտի 28-ին Պրահայի երկրորդ շրջանային դատարանը հաստատել է պրն Բուեկի և դիմողի երկու երեխաների միջև կնքված համաձայնությունը՝ հավասար հիմունքներով դիմողի գույքը բաժանելու վերաբերյալ:

ե՞. Համապատասխան ներպետական օրենսդրությունը

1. Հողի սեփականության մասին օրենք

21. Հողի սեփականության մասին օրենքը կարգավորում է 1948 թ. փետրվարի 25-ից 1990թ. հունվարի 1-ն ընկած ժամանակահատվածում պետությանը կամ այլ իրավաբանական անձի զիջված կամ փոխանցված գյուղատնտեսական և այլ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի վերականգնումը (1-ին մասում սահմանված): 6 (1) մասը թվարկում է այն գործողությունները, որոնք հանգեցնում են իրավունքների վերականգնման հնարավորության, ներառյալ, (b) ենթակետում, բռնագրավումն առանց փոխհատուցման՝ համաձայն 1948 թ. օրենքի:

22. Ըստ 5-րդ մասի՝ սկզբունքորեն գույքը վերադարձնելու պարտավորություն ունեն պետությունը կամ ցանկացած իրավաբանական անձ, որին տվյալ անշարժ գույքը պատկանել է օրենքի ուժի մեջ մտնելու օրվա դրությամբ: Ֆիզիկական անձինք պարտավոր են անշարժ գույքը վերադարձնել օրինական պահանջատիրոջը միայն 8-րդ մասում նախատեսված պայմանների առկայության դեպքում, այն է՝ եթե նրանք կամ նրանց ազգականներն այն ձեռք են բերել պետությունից կամ այլ իրավաբանական անձից՝ տվյալ պահին գործող օրենքի խախտումով կամ ցանկացած կիրառելի գնային նորմերով սահմանվածից ցածր արժեքով, կամ ապօրինի արտոնության հիման վրա: Նման դեպքերում սեփականության իրավունքի վերականգնումն իրականացվում է դատական կարգով՝ օրինական պահանջատիրոջ հայցի հիման վրա, որը պետք է հարուցվի 1992թ. դեկտեմբերի 31-ից ոչ ուշ կամ Հողային գրասենյակի՝ անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի վերականգնման պահանջի վերաբերյալ հայցը մերժելու վերջնական որոշման կայացումից հետո 6 ամսվա ընթացքում: Ցանկացած այլ դեպքում ֆիզիկական անձին հատկացված հողատարածքը, որի նկատմամբ սեփականատիրական իրավունքը հաստատված է հողահատկացման փաստաթղթով, ենթակա չէ վերադարձման (մաս 32(3), որը, սակայն, վերացվել է Չեխիայի Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ (թիվ 166/1995, ուժի մեջ՝ 1995 թ. օգոստոսի 15-ից):

23. Ավելին, սեփականության իրավունքի վերականգնում տեղի ունենալ չի կարող Օրենքի 11 (1) մասում շարադրված դեպքերում, որոնք ներառում են, *inter alia*, այն դեպքերը, երբ գույքի անձնական օգտագործման իրավունք է տրվել ֆիզիկական անձին, բացառությամբ 8-րդ մասում նշված հանգամանքների: Նման դեպքերում Հողային գրասենյակն օրինական պահանջատիրոջը, նրա համաձայնությամբ, պետք է հատկացնի այլ համարժեք պետական գույք, նախապատվությամբ միևնույն տարածքում գյուղատնտեսական հողերի վերաբաշխման վերաբերյալ օրենսդրության սկզբունքներին համապատասխան (11(2)մաս):

24. Եթե գույքը չի վերադարձվում և պահանջատերը չի ստանում փոխհատուցում՝ այլ անշարժ գույքի տեսքով, նա ունի ֆինանսական փոխհատուցման իրավունք՝ սահմանված կարգին համապատասխան (մաս 16):

25. Ինչ վերաբերում է ընթացակարգին, Օրենքի 9(1) մասը նախատեսում է, որ օրինական պահանջատերը պետք է հայց ներկայացնի համապատասխան հողային գրասենյակ և միևնույն ժամանակ սեփականության վերադարձման պահանջ ներկայացնի տվյալ պահին անշարժ գույքը տնօրինող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձին: Վերջինս 60-օրյա ժամկետում պետք է պահանջատիրոջ հետ

կնքի գույքի հանձնման վերաբերյալ համաձայնագիր («սեփականության վերադարձման համաձայնագիր»): Համաձայն 9(2) մասի՝ սեփականության վերադարձման ցանկացած համաձայնագիր պետք է հաստատվի համապատասխան հողային գրասենյակի կողմից: Եթե հողային գրասենյակը չի հաստատում սեփականության վերադարձման համաձայնագիրը, անձը կարող է դիմել դատարան: Եթե դատարանը նույնպես մերժում է համաձայնագրի հաստատումը, այն պետք է վերադարձվի հողային գրասենյակ՝ գործի վերաբերյալ ըստ էության որոշում կայացնելու համար (9(3) մաս): Այդ որոշումը կրկին դատական վերանայման առարկա է:

2. Վարչական դատավարության օրենսգիրք

26. Հողային գրասենյակներում իրականացվող վարույթները կարգավորվում են թիվ 71/1967 օրենքով (Վարչական դատավարության օրենսգիրք):

27. 3-րդ և 4-րդ մասերը կարգավորում են վարչական մարմնում վարույթի հիմնական սկզբունքները: Վարույթը պետք է ընթանա օրենքին համապատասխան, կողմերին պետք է տրվի իրենց իրավունքների և շահերի արդյունավետ պաշտպանության, գործին առնչվող փաստը վիճարկելու և վարույթի վերաբերյալ առաջարկություններ անելու հնարավորություն: Բացի դրանից, կողմերն ունեն հավասար իրավունքներ և պարտականություններ: Վարչական մարմնի որոշումները պետք է հիմնված լինեն արժանահավատ եղանակով հաստատված փաստերի վրա:

28. Համաձայն 21-րդ մասի՝ վարչական մարմինը պետք է նշանակի բանավոր լսում, եթե դա պահանջվում է ըստ գործի բնույթի, մասնավորապես, եթե նման լսումը կնպաստի տվյալ դեպքի պարզաբանմանը: Վարույթի կողմերը պետք է ծանուցագրով հրավիրվեն բանավոր քննությանը և քննության ընթացքում նրանց առաջարկվի դիտողություններ և առաջարկություններ անել: Բանավոր քննությունը դռնբաց չէ, եթե այլ բան չի նախատեսվում հատուկ իրավական նորմով, կամ եթե վարչական մարմինը որոշում չի ընդունում քննությունը դռնբաց անցկացնելու մասին:

29. Համաձայն 23 (1) մասի՝ վարչական վարույթի կողմերը և դրանց ներկայացուցիչներն իրավունք ունեն ծանոթանալու փաստաթղթերին և դրանցից քաղվածքներ անելու, բացառությամբ քվեարկության արձանագրությունների:

30. Համաձայն 32 (1) մասի՝ վարչական մարմինները պարտավոր են փաստերը հաստատել հստակ և ճշգրիտ: Այդ նպատակով նրանք պարտավոր են հավաքել բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերն ու տվյալները:

3. Քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք

31. Համաձայն Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 5-րդ մասի՝ վարչական մարմինների որոշումների օրինակությունը ենթակա է դատական վերահսկողության:

32. Նշված ժամանակահատվածում 250 (Բ) մասը (վերացված է Չեխիայի Սահմանադրական դատարանի թիվ 269/96 որոշմամբ, ուժի մեջ է 1997 թ. մայիսի 1-ից) իրավունք է տալիս դատարանին պարզ գործերով որոշում կայացնել առանց քննության, մասնավորապես, այն դեպքերում, երբ կասկած չկա վարչական մարմնի կողմից փաստերի ճշգրիտ հաստատման վերաբերյալ, և խնդիրը կապված է միայն իրավունքի հարցերի հետ:

33. Համաձայն 250 (I)(1) մասի, դատարանները՝ վարչական մարմինների որոշումները վերանայելիս փաստերը հաշվի են առնում այնպես, ինչպես դրանք եղել են վարչական որոշման ընդունման պահին:

34. Համաձայն 250 (M)(3) մասի՝ դատական վարույթի կողմերը վարչական վարույթի կողմերն են և այն վարչական մարմինը, որի որոշումը պետք է վերանայվի:

35. Համաձայն 250 (Q) մասի, երբ վարչական մարմնի որոշումը վերանայող դատարանը ըստ 250 (F) մասի, որոշում է կայացնում առանց բանավոր քննության, ապա կարող է օգտագործել այնպիսի ապացույց, որն անհրաժեշտ է տվյալ որոշումը վերանայելու համար:

36. Համաձայն 250 (R) մասի, եթե դատարանը չեղյալ է հայտարարում վարչական մարմնի որոշումը, վերջինիս համար նոր որոշում ընդունելիս դատարանի արտահայտած օրինական կարծիքը պարտադիր է:

37. Համաձայն 250 (S) մասի՝ վարչական որոշումը վերանայող դատարանի որոշումը վերանայման ենթակա չէ, բացառությամբ երկրորդ ենթակետում նախատեսված դեպքերի (որոնք տվյալ գործին չեն վերաբերում):

38. Համաձայն 156-րդ մասի՝ որոշումը պետք է հրապարակվի դռնբաց նիստում: Համաձայն հաստատված պրակտիկայի՝ դռնբաց նիստում հրապարակված որոշումը պետք է արձանագրվի արձանագրությունում նաև այն դեպքերում, երբ որոշումը կայացվել է առանց բանավոր քննության:

4. *Հողային կարգավորման և հողային գրասենյակների մասին թիվ 284/1991 օրենք*

39. Համաձայն 11(1) մասի՝ շրջանային հողային գրասենյակները շրջանային գրասենյակների ինքնավար դեպարտամենտներ են:

5. *Շրջանային գրասենյակների մասին օրենքը*

40. Նշված ժամանակահատվածում շրջանային գրասենյակների կարգավիճակը և իրավասությունները կարգավորվել են թիվ 425/1990 օրենքով: Այս ակտը վերացվել է 2000 թ. նոյեմբերի 12-ին՝ շրջանային գրասենյակների մասին նոր (թիվ 147/2000) օրենքի ուժի մեջ մտնելով:

41. Ըստ մաս 2-ի՝ շրջանային գրասենյակները վարչական մարմիններ են, որոնք համապատասխան տարածքում իրականացնում են տեղական պետական կառավարում: Օրենքը կարող է շրջանային գրասենյակներին լիազորել տեղական պետական կառավարում իրականացնել այլ տարածքում: Համաձայն 14-րդ մասի՝ շրջանային գրասենյակների գործունեությունը ուղղորդվում և վերահսկվում է կառավարության կողմից:

42. Համաձայն 8(1) մասի՝ շրջանային գրասենյակի ղեկավարը նշանակվում և ազատվում է կառավարության կողմից՝ ներքին գործերի նախարարի առաջարկությամբ:

43. Համաձայն 8(5) մասի՝ շրջանային գրասենյակների պաշտոնյաները ենթարկվում են գրասենյակների ղեկավարներին:

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

1. *Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի վիճարկվող խախտումը*

44. Դիմողը պնդում է, որ սեփականության վերադարձման վարույթում ինքը զրկված է եղել անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից հրապարակային քննության հնարավորությունից:

45. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետը (այնքանով, որքանով առնչվում է գործին) սահմանում է.

«Յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքներն ու պարտականությունները, ... ունի ... անկախ և անաչառ դատարանի կողմից ...

արդարացի և հրապարակային քննության իրավունք: Վճիռը կամ դատավճիռը հրապարակվում է դռնբաց նիստում, սակայն մամուլի ներկայացուցիչների և հանրության ներկայությունը կարող է չթույլատրվել ամբողջ դատաքննության կամ դրա մի մասի ընթացքում՝ ժողովրդավարական հասարակության մեջ բարոյականության, հասարակական կարգի կամ պետական անվտանգության շահերից ելնելով, երբ այդ են պահանջում անչափահասների շահերը կամ կողմերի անձնական կյանքի պաշտպանությունը, կամ այնքանով, որքանով դա, դատարանի կարծիքով, հատուկ հանգամանքների բերումով խիստ անհրաժեշտ է, եթե հրապարակայնությունը կխախտեր արդարադատության շահերը»:

Ա. Կողմերի ներկայացրած բացատրությունները

1. Կառավարությունը

46. Կառավարությունն ընդգծել է, որ սեփականության իրավունքի վերականգնման գործերով հողային գրասենյակները կարող են ընդունել երկու տեսակի որոշումներ. առաջին՝ Հողի սեփականության մասին օրենքի 9 (2) և 9 (3) մասերով նախատեսված որոշում, որը թույլատրում կամ մերժում է սեփականության վերադարձման համաձայնագրի հաստատումը, և երկրորդ՝ Օրենքի 9 (4) մասով նախատեսված որոշում, որը հաստատում է օրինական պահանջատիրոջ սեփականության իրավունքները, եթե համաձայնագրի հաստատումը մերժվել է:

47. Տվյալ դեպքում առաջին տեսակի վարույթում Հողային գրասենյակը, գործելով Վարչական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ մասի համաձայն, բանավոր քննություն է անցկացրել 1994թ. հոկտեմբերի 12-ին: Ըստ այդ քննության արձանագրությունների՝ դիմողը և շահագրգիռ երկու իրավաբանական անձանց ներկայացուցիչները ներկա են եղել: Ինչևէ, դիմողը վարույթի ընթացքում հանդես չի եկել վիճելի հողատարածքների պատկանելության վերաբերյալ որևէ նշանակալի առարկայամբ: Ըստ Կառավարության՝ մասնավոր անձանց այս հողատարածքների հատկացման փաստաթղթերը վարույթի սկզբից ի վեր ընդգրկված են եղել վարչական գործում, որին ծանոթանալու հնարավորություն դիմողն ունեցել է: Կառավարությունը նշել է, որ 1994թ. հոկտեմբերի 12-ին քննության ժամանակ դիմողը իրականում հայտարարել է, թե հրաժարվում է սեփականության վերադարձման համաձայնագրից՝ տեղեկանալով այն մասին, որ որոշ հողատարածքներ չեն կարող իրեն վերադարձվել:

48. Հետագա դատաքննության ընթացքում Մունիցիպալ դատարանն ընդամենը քննության է առել այն հանգամանքները, որոնց վրա Հողային գրասենյակը հիմնել է իր որոշումները, և որոնք ակնհայտ էին վարչական գործում, քանի որ խնդրո առարկա հողատարածքների նկատմամբ ֆիզիկական անձանց սեփականության իրավունքի վերաբերյալ որևէ կասկած չի եղել: Նման պայմաններում, Կառավարության կարծիքով, գործի հրապարակային լսումը չէր կարող որևէ էական նշանակություն ունենալ դիմողի գործի համար: Չնայած Մունիցիպալ դատարանը հրապարակային լսումներ չի անցկացրել, 1995թ. մայիսի 31-ի որոշումը, որով այն պաշտպանում էր սեփականության վերադարձման համաձայնագրերի հաստատումը մերժելու վերաբերյալ Հողային գրասենյակի երկու որոշումները, հրապարակվել էր դռնբաց նիստում՝ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 156-րդ մասով նախատեսված կարգով:

49. Կառավարությունն ավելացրել է, որ այս որոշումը գործով վերջնական չէ, վիճելի հողատարածքների նկատմամբ դիմողի սեփականության իրավունքների շրջանակի սահմանումը Հողային գրասենյակի հետագա քննության առարկա է: Այս համատեքստում ընդգծվել է, որ դիմողը կարող էր բողոքարկել Հողային գրասենյակի 1995թ. հուլիսի 25-ի որոշումը, ինչպես սահմանված է Հողի սեփականության մասին

օրենքի 9(6) մասում: Եթե նա այդպես վարվեր, ապա կարող էր Մունիցիպալ դատարանից պահանջել այդ վարչական որոշումը վերանայել հրապարակային լսումներում: Ավելին, դիմողը կարող էր քաղաքացիական հայց հարուցել իրավասու շրջանային դատարանում՝ համաձայն Հողի սեփականության մասին օրենքի 8(1) մասի՝ վիճարկելով նշված ֆիզիկական անձանց՝ իր հոր սեփականության իրավունքի փոխանցման օրինականությունը:

2. **Դիմողը**

50. Դիմողը վիճարկել է Կառավարության փաստարկները, մասնավորապես Կառավարության այն պնդումը, որ վիճելի հողատարածքները ֆիզիկական անձանց հատկացնելու վերաբերյալ համապատասխան փաստաթղթերը ընդգրկված են եղել վարչական գործում 1991թ. վարչական քննարկումների հենց սկզբից: Նա նշել է, որ այդ փաստաթղթերը Հողային գրասենյակի կողմից կազմվել են 1994թ. սեպտեմբերի 23-ին, ուստի չէին կարող կցված լինել վարչական գործին նախքան այդ օրը, որն ինքնին ավելի ուշ էր, քան կնքվել էին սեփականության վերադարձման համաձայնագրերը՝ համապատասխանաբար 1993 թ. դեկտեմբերի 10-ին և 1994 թ. մայիսի 4-ին:

51. Դիմողը նշել է նաև, որ Հողային գրասենյակը կամ Մունիցիպալ դատարանը հաշվի չի առել այն հանգամանքը, որ չնայած վիճելի հողերը հարկադիր օտարման էին ենթարկվել 1949թ. և հանձնվել ֆիզիկական անձանց 1957թ., այնուամենայնիվ, մնացել են Պետական անտառային ձեռնարկության կամ գյուղատնտեսական կոոպերատիվի վերահսկողության տակ: Ուստի ֆիզիկական անձինք միայն ձևականորեն էին դրանց սեփականատերերը, բայց երբեք չէին օգտագործել դրանք: Դիմողը պնդել է, որ վարչական գործը չի պարունակել հողի սեփականության մասին մանրամասներ ներկայացնող որևէ փաստաթուղթ: Նման պայմաններում չի կարելի ասել, որ գործի փաստերը լիովին հաստատվել են Հողային գրասենյակի կողմից: Այնուհանդերձ, կիրառելով քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասը, Մունիցիպալ դատարանը դիմողին զրկել է այս առարկությունները հրապարակային քննության ժամանակ ներկայացնելու հնարավորությունից:

52. Դիմողը նշել է, որ այդ նույն ժամանակաընթացքում Սահմանադրական դատարանը սեփականության վերադարձման մի շարք գործերով չեղյալ է հայտարարել այն որոշումները, որոնք ընդունվել են առանց հրապարակային քննության՝ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասով նախատեսված կարգով: Վկայակոչելով Հիմնարար իրավունքների և ազատությունների խարտիայի 38-րդ հոդվածը և Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը՝ Սահմանադրական դատարանը գտել է, որ հակասող փաստարկներ պարունակող գործերը չեն կարող համարվել պարզ գործեր: Այսպես, օրինակ, թիվ 2 US 269/95 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը հստակորեն սահմանել է, որ «սեփականության իրավունքի վերականգնման գործերը չեն կարող վերաքննվել առանց հրապարակային քննության՝ հաշվի առնելով այդ գործերի բարդությունը և այն հանգամանքը, որ սեփականության իրավունքից զրկելու նախկին ակտերն ընդունվել են բավականին վաղուց»: Նմանաբար, 1994թ. նոյեմբերի 29-ին Սահմանադրական դատարանը չեղյալ է հայտարարել սեփականության իրավունքի վերականգնման գործով Պրահայի Մունիցիպալ դատարանի վճիռը, որն ընթացել է առանց հրապարակային քննության (որոշում թիվ PL. US 41/94), նշելով, որ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասում նշված պարզ գործերն ըստ օրենսդրի՝ այն գործերն են, երբ անհրաժեշտ ապացույցներն առկա են, գործը բավականաչափ պարզ է և խնդրո առարկա են միայն իրավունքի հարցերը:

53. Դիմողը նշել է նաև, որ ինքը չի հրավիրվել Մունիցիպալ դատարանի 1995թ. մայիսի 31-ի վճռի հրապարակմանը:

54. Ի վերջո, դիմողը պնդել է, որ Հոդային գրասենյակի 1995թ. հուլիսի 25-ի որոշումը չի կարող այլևս վիճարկվել Մունիցիպալ դատարանում, քանի որ այդ դեպքում գործը կքննվեր իբրև *res judicata*: Այն փաստը, որ սահմանադրական գանգատի ներկայացման պահին պաշտպանության բոլոր հնարավոր միջոցներն արդեն օգտագործվել էին, հաստատվում է նաև Սահմանադրական դատարանի կողմից, որը Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով նախատեսված կարգով, որը պահանջում է պաշտպանության բոլոր միջոցների սպառումը, չի մերժել նրա դիմումը:

Բ. Դատարանի գնահատականը

55. Դատարանը վերահաստատում է, որ դատաքննության հրապարակայնությունը հանդիսանում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետում ամրագրված հիմնարար սկզբունք: Նման հրապարակայնությունը դատավարության կողմերին պաշտպանում է գաղտնի, հանրային վերահսկողությունից զրկված արդարադատության իրականացումից, սա նաև այն միջոցներից է, որոնք ապահովում են դատարանի նկատմամբ վստահությունը: Արդարադատության հրապարակայնությունը և թափանցիկությունը նպաստում են 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակների, մասնավորապես, արդարացի դատաքննության իրականացմանը, ինչի երաշխավորումը ցանկացած ժողովրդավարական, հասարակության հիմնարար սկզբունքներից է՝ Կոնվենցիայի իմաստով (տե՛ս, օրինակ, Դիենեն ընդդեմ Ֆրանսիայի 1995 թ. սեպտեմբերի 26-ի վճիռը, Շարքեր Ա, թիվ 325-A, էջեր 14-15, կետ 33):

56. Սույն գործում դիմողը սկզբունքորեն իրավունք ուներ հրապարակային քննության, քանի որ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի բացառություններից որևէ մեկը տեղ չէր գտել (տե՛ս՝ Հակամսոնի և Ստուրենսոնի 1990 թ. փետրվար 21-ի վճիռը, Շարքեր Ա, թիվ 171-A, էջ 20, կետ 64): Այս բացառությունները չեն վկայակոչվել ներպետական վարույթներում: Մասնավորապես, Սահմանադրական դատարանը, որը, *inter alia*, քննել էր տվյալ գործում հրապարակային քննության բացակայության հարցը, չէր վկայակոչել բացառությունները: Եվ ոչ էլ Կառավարությունն է վկայակոչել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի երկրորդ նախադասությունը:

57. Դատարանը նշում է, որ գործով միակ քննությունը տեղի է ունեցել 1994թ. հոկտեմբերի 12-ին՝ Սլադա Բոլեսլավի հողային գրասենյակում: Ըստ այդ լսումների արձանագրության՝ դիմողի սեփականության իրավունքի վերականգնման պահանջները քննարկվել են իր և երկու իրավաբանական անձանց ներկայացուցիչների ներկայությամբ, որոնցից պահանջվել է դիմողին վերադարձնել նախկինում նրա հորը պատկանած՝ բռնագրավված սեփականությունը: Այնուամենայնիվ, Հոդային գրասենյակը չի կարող համարվել այնպիսի մարմին, որը բավարարում է դատարանի համար անհրաժեշտ անկախության պահանջները՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով: Դատարանը նշում է, որ Հոդային գրասենյակը Շրջանային գրասենյակի ինքնավար վարչություն է. Շրջանային գրասենյակն իրականացնում է տեղական պետական կառավարում՝ Կառավարության վերահսկողության ներքո (տե՛ս կետեր 40-43): Շրջանային գրասենյակի ղեկավարի նշանակումը վերահսկվում է գործադիր իշխանության կողմից, իսկ նրա պաշտոնյաները ենթարկվում են գործադիր իշխանությանը (տե՛ս նաև Կադուբեկն ընդդեմ Սլովակիայի 1998 թ. սեպտեմբերի 2-ի վճիռը, *Վճիռների և որոշումների ժողովածու*, 1998 VI, էջ 2531, կետ 57): Ամեն դեպքում, այս վարչական մարմնի լսումները հրապարակային չէին և բաց էին միայն կողմերի ու նրանց ներկայացուցիչների համար:

58. Հոդային գրասենյակի 1994թ. հոկտեմբերի 12-ի որոշումներն իրոք վերանայման ենթակա էին, և դիմողը դիմել է Մունիցիպալ դատարան և Սահմանադրական դատարան: Այնուամենայնիվ, այս ատյաններից և ոչ մեկը հրապարակային քննություն

չի անցկացրել: Ինչ վերաբերում է Մունիցիպալ դատարանի վարույթին, Դատարանը նշում է, որ դիմողը հստակորեն չի պահանջել հրապարակային քննություն: Այստեղ հարցը նրանում է, թե արդյոք պետք է համարել, որ դիմողը հրաժարվել է քննության իր իրավունքից (տե՛ս նախկինում մեջբերված Հակասոսնի և Ստուրենսոնի վճիռը, էջեր 20-21, կետ 67, Շուլլեր-Չգրագենն ընդդեմ Շվեյցարիայի 1993թ. հունիսի 24-ի վճիռը, Շարքեր Ա, թիվ 263, էջեր 19-20, կետ 58, Չունտորբելն ընդդեմ Ավստրիայի 1993թ. սեպտեմբերի 21-ի վճիռը, Շարքեր Ա, թիվ 268-Ա, էջ 14, կետ 34):

59. Դատարանը նշում է, որ Մունիցիպալ դատարանը հրապարակային քննություն չանցկացնելու իր որոշման մեջ չի հիմնվել դիմողի կողմից՝ նման լուսմներ անցկացնելու պահանջ չներկայացնելու փաստի վրա: Այն ավելի շուտ ex officio քննել է, թե արդյոք քննություն թույլատրելու համար քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասում նախատեսված պայմանները առկա՞ են եզրահանգելով, որ սա հենց այդ դեպքն է (տե՛ս կետ 14): Սահմանադրական դատարանը հաստատել էր Մունիցիպալ դատարանի եզրակացությունները: Նման պայմաններում Դատարանը չի կարող վճռորոշ կարևորություն տալ դիմողի կողմից՝ լուսմների հստակ պահանջ չներկայացնելու փաստին, այլ պետք է իրականացնի հարցի ինքնուրույն գնահատում՝ նկատի առնելով և հիմք ընդունելով 6-րդ հոդվածը:

60. Այս առնչությամբ Դատարանը նշում է, որ Մունիցիպալ դատարանի իրավասությունը չէր սահմանափակվում միայն իրավունքի հարցերով, այլ նաև ընդգրկում էր վարչական մարմնի կողմից հաստատված փաստերի ճշմարտացիության գնահատումը: Մունիցիպալ դատարանը, անհրաժեշտության դեպքում, նաև կարող էր ընդունել ապացույցներ (տե՛ս կետ 35): Դիմողի՝ Մունիցիպալ դատարան ներկայացրած փաստարկները, իրենց հերթին (տե՛ս կետ 13), ցույց են տալիս, որ նրա դիմումը կարող էր բարձրացնել նաև փաստի հարցեր (տե՛ս Ֆրեդինն ընդդեմ Շվեյցարիայի 1994թ. փետրվարի 23-ի վճիռը, Շարքեր Ա, թիվ 283, էջ 11, կետ 22): Առանց վիճարկելու վարչական մարմնի կողմից փաստերը հստակ հաստատած լինելու վերաբերյալ Մունիցիպալ դատարանի եզրակացությունը, Դատարանը, հաշվի առնելով նաև դիմողի համար հարցի կարևորությունը, գտնում է, որ տվյալ դեպքում 6-րդ հոդվածի 1-ին կետը պահանջում է բանավոր քննություն այդ առայանում:

61. Դատարանն այնուհետև նշում է, որ հետագա վարչական վարույթներում Հողային գրասենյակը, որի համար պարտադիր էր Մունիցիպալ դատարանի 1995թ. մայիսի 31-ի որոշումը, այլևս կողմերի մասնակցությամբ գործի քննություն չի կատարել: Դատարանը գտնում է, որ չնայած դիմողը կարող էր պահանջել Հողային գրասենյակի 1995թ. հուլիսի 25-ի որոշման դատական վերանայում, սակայն իրատեսական չէ ենթադրել, որ նման վերանայման վարույթում, որը վերաբերում է Մունիցիպալ դատարանի ավելի վաղ ընդունած եզրակացության հիման վրա կայացված վարչական որոշմանը, դատարանը կնախաձեռներ բանավոր քննություն՝ քննարկելու համար հիմնականում նույն հարցերը, որոնք նախկինում իր կողմից համարվել էին 250 (F) մասի կիրառման ոլորտում ներառվող: Ավելին, Սահմանադրական դատարանը, վերը նշված իր որոշման մեջ, որն ընդունվել էր Հողային գրասենյակի 1995թ. հուլիսի 25-ի որոշման առկայությամբ չի ենթադրում, որ կարող են տարբեր դատողություններ լինել այդ որոշման դատական վերանայման հնարավորության մասին: Այս պայմաններում Դատարանը չի կարող հաշվի առնել Հողային գրասենյակի կողմից ընդունված երկու վարչական որոշումների ենթադրյալ տարբեր բնույթները, որը մատնանշվում է Կառավարության կողմից (տե՛ս կետ 46): Դատարանը հիշեցնում է, որ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասը նշված ժամանակահատվածում դեռևս ուժի մեջ էր, և Սահմանադրական դատարանը դրա կիրառումը դիմողի գործում անառարկելի է համարել:

62. Դատարանն այնուհետև նշում է, որ քննությունը Սահմանադրական դատարանում ևս հրապարակային չի եղել: Այնուամենայնիվ, այդ քննարկումները սահմանափակվել են սահմանադրականության խնդրի քննությամբ և չեն ներառել

սեփականության իրավունքի վերականգնման վարույթում դիմողի քաղաքացիական իրավունքների ուղղակի և ամբողջական որոշակիացումը: Ուստի, այս վարույթների ժամանակ հրապարակային քննության անցկացումը չէր կարող փոխարինել լսուններին վարույթի վճռական փուլում, երբ դիմողի՝ սեփականության իրավունքի վերականգնման հետ կապված պահանջները քննության էին առնվում ըստ էության: Վերջապես Դատարանը գտնում է, որ դիմողը պարտավոր չէր դատական վարույթ հարուցել Հողի սեփականության մասին օրենքի 8-րդ մասի հիման վրա. տվյալ գործով Դատարանը քննարկում է միայն Օրենքի 9-րդ մասի հիման վրա փաստացի հարուցված գործը:

63. Հետևաբար, Դատարանը գտնում է, որ տեղ է գտել 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում, քանի որ սեփականության իրավունքի վերականգնման վարույթում դիմողը զրկված է եղել անկախ և անկողմնակալ ատյանում հրապարակային քննության հնարավորությունից, ինչի դեմ և բողոքում է:

II. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածի կիրառումը

64. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածը սահմանում է.

«Եթե դատարանը գտնում է, որ տեղ է գտել Կոնվենցիայի կան դրան կից Արձանագրության խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական օրենսդրությունն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի բավարարում է տրամադրում»:

Ա. Վնասը

65. Նյութական վնասի կապակցությամբ դիմողի զարմիկը՝ պրն. Բուեկը, պահանջել է 1,489,051 կրոն (CZK)՝ իբրև փոխհատուցում այն հողերի համար, որոնք չէին կարող վերադարձվել դիմողին, և 588,852 CZK՝ իբրև փոխհատուցում 1994թ. մայիսի 4-ից իր եկամուտների կորստի համար, երբ Լինի Կրասնա Վեսի գյուղատնտեսական կոոպերատիվը սեփականության վերադարձման համաձայնագիր է կնքել դիմողի հետ (տե՛ս կետ 11) մինչև 2001թ.:

66. Կառավարությունը պնդում է, որ որևէ պատճառական կապ չկար դիմողի զարմիկի կողմից պահանջվող գումարի և սեփականության իրավունքի վերականգնման վարույթի ընթացքում տեղ գտած 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի ենթադրյալ խախտման միջև:

67. Դատարանը հիշեցնում է, որ տվյալ գանգատի ընդունելիության կապակցությամբ որոշումն ընդունելիս ինքը ճանաչել է պրն. Բուեկի locus standi-ն՝ 1998 թ. մայիսի 1-ին դիմողի մահվանից հետո գանգատը ներկայացնելու համար (տես կետ 7): Դատարանը նշում է, որ գանգատը ներկայացնելու՝ պրն. Բուեկի իրավունքի ճանաչումը որևէ կերպ չի ազդել դիմողի կողմից ներկայացված գործի սկզբնական շրջանակի վրա: Դատարանը գտնում է, որ նման հանգամանքներում դիմողի մահվանից հետո գանգատը ներկայացնելու իրավունք ստացած անձը կարող է նաև զբաղեցնել դիմողի տեղը՝ Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածով և Դատարանի կանոնակարգի 60-րդ հոդվածով նախատեսված արդարացի բավարարման առումով:

68. Դատարանը նշում է, որ նյութական վնասի կապակցությամբ պահանջվող գումարը վերաբերում է դիմողին չվերադարձված հողերի արժեքին և այդ հողերի օգտագործումից ակնկալվող եկամուտների կորստին: Դիմողի զարմիկը, փաստորեն, փոխհատուցում է պահանջում իր հորեղբոր գույքի բռնագրավման համար, որը, նրա կարծիքով, ապօրինաբար է կատարվել: Այնուամենայնիվ, դիմողի գանգատը

Կոնվենցիային կից թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածով անընդունելի է հայտարարվել: Միակ գանգատը, որը մնացել է Դատարանի առջև՝ հարցի ըստ էության լուծման համար, վերաբերել է անկախ և անկողմնակալ ատյանում հրապարակային քննության բացակայությանը՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով: Այս առումով, Դատարանը չի կարող ենթադրել, որ եթե ազգային դատարաններում հրապարակային քննություններ լինեին, ապա իրավունքի վերականգնման գործընթացային արդյունքներն այլ կլինեին:

69. Ավելին, Դատարանը նշում է, որ 1998թ. հունիսի 3-ին դիմողի փաստաբանը Յոզեֆին գրասենյակ է ներկայացրել փոխհատուցման պահանջ՝ այլ հողատարածքներ հատկացնելու համար՝ ըստ Յոզեֆի սեփականության մասին օրենքի 11(2) մասի, և որ այս պահանջի կապակցությամբ Յոզեֆին գրասենյակը դեռևս որոշում չի կայացրել (տե՛ս կետ 18), և այն տվյալ գանգատի առարկա չէ:

70. Դատարանը գտնում է, որ դիմողի զարմիկը չի ապացուցել իր պահանջած դրամական փոխհատուցման պատճառական կապը Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտման հետ, որը հաստատվել է Դատարանի կողմից: Յետևաբար, դրամական վնասի փոխհատուցման նրա պահանջը պետք է մերժվի:

71. Դատարանը նշում է, որ դիմողի զարմիկը 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտման առնչությամբ փոխհատուցում չի պահանջել ոչ նյութական վնասի համար: Ամեն դեպքում, այս իրավախախտման հիմքում ընկած Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 250 (F) մասի կիրառումը պրն Բուեկի վրա անձնապես չի ազդել, քանի որ այս դրույթն արդեն վերացված է եղել այն ժամանակ, երբ նա ստանձնել է հորեղբոր գործի շարունակությունը: Նման հանգամանքներում Դատարանը գտնում է, որ 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտման ճանաչումն արդեն իսկ հանդիսանում է բավարար արդարացի փոխհատուցում ցանկացած ոչ նյութական վնասի համար, որը դիմողին կարող էր պատճառված լինել այս խախտման հետևանքով:

Բ. Ծախքեր և ծախսեր

72. Դիմողի զարմիկը Դատարանից պահանջել է իրեն հատկացնել 340.420.50 CZK՝ հաշվարկված ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված դրույթաչափով՝ այն բոլոր ծախքերի և ծախսերի կապակցությամբ, որոնք նա կրել է ինչպես ներպետական մարմիններում, այնպես էլ Կոնվենցիայի մարմիններում գործի վարույթի ընթացքում: Պրն Բուեկն այնուհետև նշում է, որ դիմողի ծախսերը փակվել էին Հանձնաժողովի կողմից նրան տրամադրված իրավաբանական օգնության միջոցով (տես կետ 2):

73. Կառավարությունն առարկում է, թե նշված գումարները չափազանցված են, և դիմողի զարմիկը ցույց չի տվել, որ իր նշած ծախսերն անհրաժեշտաբար են կատարվել: Կառավարությունը նշում է նաև, որ դիմողին և նրա զարմիկին Կոնվենցիայի մարմինների կողմից տրամադրվել է իրավաբանական օգնություն:

74. Դատարանը գտնում է, որ ըստ իր նախադեպային իրավունքի՝ ծախսերի փոխհատուցում ստանալու համար տուժող կողմը պետք է դրանք կրած լինի Կոնվենցիայի խախտումը կանխելու կամ խախտված իրավունքը վերականգնելու ջանքերի ժամանակ, և դա պետք է հաստատվի Դատարանի կողմից՝ բավարարում ակնկալելու համար: Պետք է նաև ցույց տրվի, որ ծախսերը կատարվել են փաստացիորեն և անհրաժեշտաբար, և որ դրանց քանակը ողջամիտ է՝ (տե՛ս Ֆիլիսն ընդդեմ Հունաստանի (թիվ 1) 1991թ. օգոստոսի 27-ի վճիռը, Շարքեր Ա, էջ 25, կետ 74, ինչպես նաև Նիկոլովան ընդդեմ Բուլղարիայի 1999թ. մարտի 25-ի վճիռը, *Վճիռների և որոշումների ժողովածուներ* 1997-II, էջ 227, կետ 79): Դատարանը նշում է, որ պրն Բուեկը հաստատել է այն, որ Կոնվենցիայի հաստատություններում վարույթների հետ կապված իր հորեղբոր կրած ծախսերը փակվել են Հանձնաժողովի կողմից նրան տրամադրված իրավաբանական օգնության միջոցով: Նշվում է նաև, որ ժառանգության գործի վարույթի կապակցությամբ կատարված ծախսերը չէին կարող

առնչվել սեփականության իրավունքի վերականգնման վարույթի հետ կապված խախտումների կանխման և վերականգնման հետ: Հետևաբար, Դատարանը գտնում է, որ պահանջի այս մասը պետք է մերժել: Ինչ վերաբերում է Կոնվենցիայի մարմիններում պրն Բուեկին ներկայացնելու հետ կապված ծախսերին, Դատարանը հիշեցնում է, որ կաշկանդված չէ ներպետական չափորոշիչներով և պրակտիկայով, թեև կարող է որոշ չափով օգտվել դրանցից (տես Տոլստոյ Միլոսլավսկին ընդդեմ Միացյալ Թագավորության 1995թ. հուլիսի 13-ի վճիռը, Շարքեր Ա, թիվ 316, էջ 83, կետ 77, ինչպես նաև Բասկայան և Օկչուօղլուն ընդդեմ Թուրքիայի 1999թ. հուլիսի 8-ի վճիռը, *Վճիռների և որոշումների ժողովածուներ* 1999-IV, կետ 98): Նշելով, որ գանգատը միայն մասամբ է բավարարվել և, արդարացի հիմքով որոշում կայացնելով, Դատարանը դիմողի զարմիկին տրամադրում է 85.000 CZK (համարժեք մոտավորապես 17.000 FRF)՝ Հանձնաժողովի և Դատարանի վարույթներում կրած ծախսերի առնչությամբ. այս գումարը նվազեցվում է Եվրոպայի խորհրդի կողմից իրավաբանական օգնության կարգով ստացված 4,100 ֆրանսիական ֆրանկով, որը, դիմողի զարմիկի ցանկությամբ, պետք է փոխանցվի իր փաստաբանի՝ Չեխիայի Հանրապետությունում ունեցած բանկային հաշվեհամարին:

9. Տոկոսներ՝ փոխհատուցումը չվճարելու դեպքում

75. Համաձայն Դատարանի ունեցած տեղեկությունների, սույն վճռի ընդունման օրը Չեխիայի Հանրապետությունում օրենքով սահմանված կիրառելի տոկոսադրույքը կազմել է տարեկան 8%:

ԱՅՍ ՀԻՍՔԵՐՈՎ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱԶԱՅՆ

1. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:
2. Վճռում է,
 - ա) որ իրավախախտման փաստի ճանաչումն ինքնին հանդիսանում է պատշաճ արդարացի բավարարում այդ իրավախախտման հետևանքով դիմողին պատճառված ցանկացած ոչ նյութական վնասի դիմաց,
 - բ) որ պատասխանող պետությունը պետք է եռամսյա ժամկետում դիմողի զարմիկին վճարի 85.000 (ութսունհինգ հազար) CZK կրած ծախսերի ու ծախսերի համար. այս գումարը նվազեցվում է 4,100 (չորս հազար հարյուր) ֆրանսիական ֆրանկով, որն արդեն վճարվել է Եվրոպայի խորհրդի կողմից իրավաբանական օգնության կարգով,
 - գ) որ եռամսյա ժամկետի լրանալուց հետո, տարեկան 8% տոկոսադրույքի չափով գումար պետք է վճարվի մինչև վճարումների կատարումը,
3. Մերժում է դիմողի զարմիկի ներկայացրած պահանջի մնացած մասը:

Կատարված է անգլերենով և ֆրանսերենով և հրապարակված է դռնբաց նիստում՝ Մարդու իրավունքների պալատում, Ստրասբուրգում, 2001թ. հուլիսին:

Մ.դե Սալվիա
Քարտուղար

Լ. Վիլդհաբեր
Նախագահ

